

პედაგოგიური და მენეჯერული ურთიერთობის ფორმები

ნატო დვალი

აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

nato.dvali@atsu.edu.ge

<https://doi.org/10.52340/lac.2022.785>

ინფორმატიზაციისა და გლობალიზაციის ეპოქამ დავიწყებას მისცა მენეჯმენტის ტრადიციული მეთოდები, რომელიც თანამედროვე პირობებში მეტ მოქნილობას და მუდმივ განვითარებას მოითხოვს.

იმისათვის, რომ ახალ პირობებში წარმატებას მიაღწიო ახლებურად უნდა აზროვნებდე და ფლობდე შესაბამის ჩვევებს. ნებისმიერ პირს, რომელიც მმართველობით საქმიანობაში ჩაებმება, უნდა შეეძლოს ინფორმაციის ანალიზი და მისი სათანადოდ გამოყენება.

თანამედროვე პედაგოგიკასა და მენეჯმენტს ბევრი რამ საერთო აქვთ. ერთიცა და მეორეც ადამიანის ცოდნაზე, გამოცდილებაზე, უნარზე, ზნეობასა და სხვა საზიარო ფასეულობებზე არიან ორიენტირებული. თუ პედაგოგიკა ამათ შეძენაზე ორიენტირებული მეცნიერებაა, მენეჯმენტი შეძენილი უნარების პრაქტიკულად განხორციელებას ემსახურება. ხოლო ამ უნართაგან მნიშვნელოვანი ადგილი ადამიანურ კომუნიკაციას უჭირავს.

მენეჯერები კოლეგებთან, პარტნიორებთან და დაქვემდებარებულ პერსონალთან მიმართებისას ავლენენ ზემოქმედების უნარს. მათი გავლენა დამოკიდებულია, როგორც პიროვნების თანამდებობრივ მდგომარეობაზე, ასევე მათ კომუნიკაციურ უნარებზე. ბიზნესურთიერთობებზე ზემოქმედების ორ მიმართულებას გამოყოფენ: გავლენას და ძალაუფლებას. გავლენა არის ერთი ინდივიდის ნებისმიერი ქმედება, რომელიც იწვევს ცვლილებას მეორე ინდივიდის ქცევაში და განსაზღვრავს მათ შორის ურთიერთობებს. ძალაუფლება კი სხვათა ქცევაზე გავლენის მოხდენის შესაძლებლობაა.

ამრიგად, გავლენა არის ურთიერთდამოკიდებულებათა პროცესი, რომელშიც ერთ-ერთი მხარე, თავის ხელთ არსებული ძალაუფლების მობილიზაციით ცდილობს შეცვალოს მეორე მხარის ქცევა. მაგრამ ძალაუფლების გარეშე შეიძლება ადამიანებმა გავლენა იქონიონ ერთმანეთზე, უფრო მეტიც, შეცვალონ ან კორექტივები შეიტანონ სხვა პიროვნების ქცევაში. სწორედ გავლენის ფორმირების კანონზომიერებათა კვლევა გახდა უკანასკნელ პერიოდში აქტუალური, რადგან ძალაუფლების წყაროს უმთავრესად მაინც თანამდებობრივი

მდგომარეობა წარმოადგენს. თუმცა გამოყოფენ: ექსპერტულ, ეტალონურ და დაჯილდოებაზე დამყარებულ ძალაუფლებასაც.

ბიზნესურთიერთობებსა და მმართველობის სტილს მართო საქმიანი კომუნიკაციები არ აყალიბებს. ეს უნარები და პიროვნული პრინციპები ადამიანის მსოფლმხედველობის ფორმირების კვალდაკვალ ყალიბდება, ამ თვალსაწიერიდან საინტერესო იქნება პედაგოგიკურ მეცნიერებაში დამკვიდრებული აზრი.

პედაგოგიური ზემოქმედება, სასწავლო იქნება თუ აღმზრდელობითი, ურთიერთობის მეოხებით ხორციელდება. სწორად შერჩეული სტილი აადვილებს პედაგოგის ჩანაფიქრის შესრულებას, მნიშვნელოვანწილად განაპირობებს გამოყენებული მეთოდის წარმატებას და პირიქით. არაადეკვატური ურთიერთობა, რომელიც კომუნიკაციურად ვერ უზრუნველყოფს მეთოდს (ხერხს, საშუალებას) – საგრძნობლად ართულებს პედაგოგიური ამოცანების გადაწყვეტას. ასე, რომ – მეთოდი უშუალოდ არ წყვეტს პედაგოგიურ ამოცანას, მთავარია მისი გამოყენების კომუნიკაციური შესაძლებლობა. მეთოდი ყოველთვის გაშუალებულია მეტ-ნაკლებად ხელსაყრელი ურთიერთობით. ამის გაცნობიერება გასაგებს ხდის, ერთი შეხედვით უცნაურ ფაქტს, რომ ერთი და იგივე მეთოდი სხვადასხვა პედაგოგი პრაქტიკაში მნიშვნელოვნად განსხვავებულ შედეგს იძლევა. ანალოგიური მიდგომები შეინიშნება ბიზნესურთიერთობებშიც.

როგორც ბიზნესურთიერთობებში, ისე პედაგოგიკაშიც, გამოყოფენ ურთიერთობის რამდენიმე სახეობას: 1. ერთობლივი შემოქმედებითი საქმიანობით გატაცების საფუძველზე აღმოცენებულ ურთიერთობას; 2. მეგობრული განწყობის საფუძველზე წარმოშობილ ურთიერთობას; 3. დისტანციურ ურთიერთობას; 4. დაშინებისათვის გამიზნულ ურთიერთობას; 5. პირფერობაზე დამყარებულ ურთიერთობას.

პედაგოგიკის სპეცილიტები წარმოდგენილი სახეებიდან დადებითად აფასებენ პირველ ორს, განსაკუთრებით კი პირველს. დანაჩენი სამი სტილიდან უკანასკნელი ორი, დაშინებასა და პირფერობაზე დამყარებული ურთიერთობები აშკარად მიუღებელია.

პედაგოგიური ურთიერთობის სახეები, კიდევ უფრო დააჯგუფეს ქართველმა მეცნიერებმა (შ. ამონაშვილი, მ. დოლონაძე) და გამოყვეს ურთიერთობის სამი სტილი: დემოკრატიული, ავტორიტარული და ლიბერალური. მათგან ქმედითი მხოლოდ ორია: დემოკრატიული (თანამშრომლობითი) და ავტორიტარული. მიუხედავად მათი პოლარულად საპირისპირო ხასიათისა, მხოლოდ ისინი განაპირობებენ პედაგოგიური ამოცანების მეტ-ნაკლები წარმატების მიღწევას. რაც შეეხება ლიბერალურ სტილს, იგი მხოლოდ ზიანის მომტანია. მის გამოყენებას ანარქიამდე მიჰყავს სასწავლო პროცესი. იმის მიუხედავად, რომ ავტორიტარული სტილის გამოყენებით შესაძლებელია დისციპლინის დამყარება და აკადემიური წარმატების მიღწევაც, ავტორიტარული იმპერატიული სტილი მაინც ამუხრუჭებს მოსწავლეებში დამოუკიდებლობას, ინიციატივიანობის, თვითმოქმედების, შემოქმედებითი საქმიანობის უნარის განვითარებას და ხშირად მასწავლებელსა და მოსწავლეს შორის კონფლიქტის მიზეზადაც გვევლინება. ასეთი სტილით მუშაობისას ადამიანის ცნობიერება მორჩილად იღებს იმას, რასაც გადასცემენ. ცოდნას დოგმის ფორმა აქვს, რომელიც სავალდებულოა ისწავლონ. აქ ცნობიერება ძირითადად

მეხსიერებას ტვირთავს, რადგან მთავარია დამახსოვრება. იგი შეესაბამება ავტორიტარულ საზოგადოებებს, რაც საბოლოოდ მაინც მიუღებელია. ასევე საზიანოა ლიბერალური ურთიერთობის სტილიც. ყველაზე მისაღები სწორედ ჰუმანურ-დემოკრატიული სტილია, რომელსაც ახასიათებს როგორც მოსწავლეებთან თანამშრომლობის ელემენტები, ისე დემოკრატიული წესრიგი. აქ მოსწავლეთა ცნობიერება ერთდროულად კრიტიკულიცაა და შემოქმედებითიც. მთავარი დახსომება კი არაა, არამედ მისი ცნობიერების ნაწილად ქცევა.

სწორედ ჰუმანურ-დემოკრატიული სტილის ურთიერთობა შეესაბამება ღია საზოგადოებას, როდესაც ადამიანს შეუძლია ღირებულებათა სიტემა არა მხოლოდ მიიღოს, არამედ საკუთარ ღირებულებათა იერარქია შეიმუშაოს და შეცვალოს მისთვის მიუღებელი ღირებულებები, საკუთარი ნოვაციები შეუზღუდავად განავითაროს, რაც შემოქმედებითი პედაგოგიკის ცხოველმყოფელობის საფუძველია.

ავტორიტარი პედაგოგის საქმიანობა შეუვალ სიმკაცრეს ეყრდნობა. ჭეშმარიტების საბოლოო ინსტანცია მხოლოდ მასწავლებლის აზრია. თუ ჩვენ ასეთივე თვალსაზრისით განვიხილავთ ავტორიტარი მენეჯერის საქმიანობას, მრავალ პარალელს აღმოვაჩენთ მათ შორის: ავტორიტარული სტილის ხელმძღვანელის ხელში თავმოყრილია მთელი ძალაუფლება, გადაწყვეტილებას იგი ერთპიროვნულად იღებს. თანამშრომლები ემორჩილებიან მის გადაწყვეტილებებს არა იმიტომ, რომ პატივს ცემენ მას, არამედ იმის გამო, რომ დაუმორჩილებლობა პრობლემებს შეუქმნით.

რაც შეეხება ბიზნესსაქმიანობაში დემოკრატიული ურთიერთობის სტილის გამოყენებას, აღნიშნულის მსგავსად აქაც გადაწყვეტილებები კოლეგიალურად მიიღება, კომუნიკაციებს აქვს როგორც დაღმავალი, ისე აღმავალი ხასიათი. ხელმძღვანელის ყურადღება თანამშრომელთა კეთილდღეობაზე და მათთვის მუშაობის კომფორტული პირობების შექმნაზეა ორიენტირებული.

განხილულ სახეებთან შედარებით, ნაკლებად გავრცელებულია ლიბერალური ურთიერთობის სტილი. უნდა აღინიშნოს, რომ ამ სტილის მიმდევრობა წარმატების შანსს მინიმუმამდე ამცირებს, როგორც სასწავლო პროცესში, ისე მენეჯერულ საქმიანობაში. როგორც ერთ, ისე მეორე სფეროში ლიბერალური სტილის გამოყენებისას პროცესები თვითდინებაზეა მიშვებული. პირფერობა და მამებლობა ძირს უთხრის დისციპლინას. დაუსჯელობის გამო პასუხისმგებლობა მინიმუმამდეა დაყვანილი ან საერთოდ არ არსებობს იგი. ამ სტილის მიმდევარი მასწავლებლები, ისე მენეჯერები დაუმსახურებლად მიმართავენ გათანაბრების პრინციპს და დამსახურებულსაც და ჩამორჩენილსაც ერთნაირად აფასებენ, რაც იწვევს მოტივაციის დაკარგვას ან დამაბულობას კოლექტივში. აღნიშნულიდან გამომდინარე, ამ სტილის მიმდევართა საქმიანობა მარცხისთვისაა განწირული.

აღნიშნული ვითარებიდან გამომდინარე, შესაძლებლად მიგვაჩნია პიროვნების ფორმირების პროცესში, მის მიმართ განხორციელებულმა ზემოქმედებამ, შესაბამისი გამოხატულება პრაქტიკულ საქმიანობაში ჰპოვოს. კონკრეტულად ასეთი ვითარება ფიქსირდება ბიზნესსაქმიანობაში. გამორიცხული არ არის გარკვეულწილად ანალოგიური ტენდენციები მეტ-ნაკლებად სხვა სფეროებშიც გამოვლინდეს. ამიტომაც, სასწავლო-აღმზრდელობითი პროცესისა და ზოგადად, განათლების სისტემის სრულყოფას

სასიცოცხლო მნიშვნელობა ენიჭება, რადგან აქ იწყება და სრულდება სულიერი ფასეულობებისა და კომუნიკაციური უნარების ფორმირება, რომელსაც პროფესიულ კვალიფიკაციასთან ერთად გადამწყვეტი მნიშვნელობა ენიჭება საქმიანობის ნებისმიერ სფეროში, ხოლო ამ უნარების როლი გამორჩეულია მენეჯერულ საქმიანობაში. უფრო ინტენსიურად უნდა დაინერგოს ხელმძღვანელობის დემოკრატიული სტილი, რომელიც გადაწყვეტილების მიღებაში ხელქვეითების ჩაბმას გულისხმობს. ავტორიტარული ხელმძღვანელობის სტილი კი მისი ნაკლებეფექტურობის გამო არასასურველად უნდა იქნეს მიჩნეული. ხოლო ლიბერალური ურთიერთობის სტილი მიუღებლად ჩაითვალოს, რადგან ამ სტილის გამოყენება ეკონომიურადაც არაეფექტურია და კომუნიკაციური თვალსაზრისით ზიანის მომტანია.

ამრიგად, მენეჯერული კომუნიკაციების სახეთა უნარიანი შერჩევა და გამოყენება ბიზნესის მართვის ტაქტიკური საკითხია, ხოლო მათი ფორმირება აღზრდა-განათლების ძირეული პრობლემაა, რომელიც გაცილებით ადრე, პიროვნების სულიერი სამყაროსა და კომუნიკაციური უნარების ჩამოყალიბების კვალდაკვალ მიმდინარეობს, ამიტომ არის მათ შორის მიზეზ-შედეგობრივი კავშირი.

პრაქტიკამ ცხადყო, რომ ის მენეჯერები, რომლებიც კარგად ფლობენ კომუნიკაციურ უნარებს, ადრეულ ასაკში ეზიარნენ მის საწყისებს, ჯერ კიდევ ზოგადი განათლების დონეზე. სწორედ დემოკრატიული-პედაგოგიური ურთიერთობის ფარგლებში, რაც ფაქტობრივად აისახა მათ მენეჯერულ საქმიანობაში. აქედან გამომდინარე, პიროვნების კომუნიკაბელურობას სათანადო ყურადღება უნდა დაეთმოს სწავლების ყველა საფეხურზე, ხოლო მის მიმართ პროფესიული მიდგომა, მეტ-ნაკლები ინტენსივობით, პროფილის შესაბამისად არის შესაძლებელი.

ლიტერატურა:

1. ავთანდილ ასათიანი – „უმალღესი სკოლის პედაგოგიკა“ თბილისი 2008წ.
2. ჯ.ჯინჯიხაძე – „თანამედროვე პედაგოგიური ტექნოლოგიები“ თბილისი 2012წ.
3. ი.ბასილაძე, ნ.კოსტავა, ნ.ჭოხონელიძე – „სწავლებისა და სწავლის ინტერაქტიური მეთოდები, აქტივობის ფორმები, შეფასების კრიტერიუმები, პედაგოგიური ტექნოლოგიები და მათი ზოგადპედაგოგიური დახასიათება“ ქუთაისი 2011წ.

Nato Dvali

Akaki Tserteli state University

Forms of pedagogical and managerial relationship

Abstract

The era of computerization and globalization has abandoned traditional management practices, which require more flexibility and constant development in modern conditions.

In order to succeed in new conditions it is necessary to learn to think in a new way and possess the appropriate habits. Any person involved in managerial activities is required to be able to analyze the information and use it properly.

Modern pedagogy and management have much in common. Both are focused on human knowledge, experience, ability, morality and other shared values. Thus, the ability to choose and use the types of managerial communications is a tactical issue for business management, and their formation is a fundamental problem of upbringing and education, which follows much earlier, in the development of the individual's spiritual world and communication skills.

Key words: pedagogical relationship, managerial relationship.